

Az önmunkásság szükségességét az elmúlt évszázad neves pedagógusai szintén hangsúlyozták, a tanítás nevelői részét sem hagyták figyelmen kívül. Ennek biztosítását azonban az úgynevezett »tanhangulat«-ban látták, amely nem más, mint a tanítónak az a maradandó alaphangulata, amely oktatói szavában nyilatkozik meg.¹ A ma iskolájában a maradandó alaphangulatot a tanulók osztatlan élet- és munkaközössége adja meg, nem csupán a tanítási órában, hanem az iskola minden életmegnyilvánulásában, legyen az óra-
közi szünet, játék, kirándulás, önképzőkör, verseny, iskolai ünnepség, szülői értekezlet, a tanulók sapkája a jelvénnyel, a lányok egyenköténye, a fiúk zöld munkaköténye stb., stb.

Ez pedig megteremthető, ha az egész tanári testület a közönség tudatának összefogó erejével egyesül a közös munkában: a mai iskola egyetemes feladatának megoldásában.

Hogy a jövő nemzedékünk hogyan állja meg majd a helyét önzetlenül és tette-készen a magyar nagy nemzeti közösségben, hogy mikép tölti majd be munkahelyét a magyar nemzeti közösség folytonosságának kiküzdésében, a magyar közösség értékeinek megbecsülésében, megőrzésében és gyarapításában, az jelentékeny mértékben attól függ, miképen valósítjuk meg a közösség elvét a nevelő-oktatásban.

Loschdorfer János.

A KEDÉLY NEVELÉSE.

A német »Gemüt« kifejezésére gyártott »kedély« szó jelentése majdnem azonos a »jókedv«-vel, csak némi árnyalati különbség állapítható meg köztük: jókedvű lehet bárki magában is, de társas viszonylatban inkább csak kedélyességről (Gemütlichkeit) beszélünk.

Előrebocsátom, nagy tévedés lenne azt hinni, hogy a nevelés komoly munkáját erre a kedélyességre akarnám alapítani. De kétségbe nem vonható, hogy a gyermeklélek irtózik a túlságos szigorúság, pláne a komorság sötét arculatától és nevelőjétől inkább megértő nyájasságot vár. Akármilyen komolyan fogja is föl a tanító vagy tanár a saját hivatását, mégis inkább vidámnak kell lennie munkájának végzésében. Amint a jó fegyelmező készségű testnevelő csak akkor érhet el értékes eredményeket növendékeivel, pl. a szereken, ha azok nem csupán kényszerhatás alatt dolgoznak, hanem a siker reményében, önkéntes erőfeszítéssel, azaz jó hangulattal tornáznak, épúgy a szellemi erő igazi forrása sem lehet a kényszer, a »kénytelen-kelletlen« vagy a büntetéstől való félelem, hanem a derús, egészséges jókedv.

¹ Lubrich Agost: Neveléstudomány.

Igazán megszívlelésre méltó ez, különösen manapság, mikor a modern élet kenyérhajszája, a százhuszas tempó épen nem születik a kedélyesség jegyében, hanem bizonyos ridegséget, túlságos realizmust áraszt a társadalomra. Már a világháborút megelőző években megkondult a léleklarang a szép, késői Biedermeyer-világ fölött, melyből nekünk, idősebbeknek még jutott némi utolsó maradék. De a nevelőnek ebben a zűrzavaros, rohanó világban különösen nem szabad megfélekednie a gyermeklélek elemi sajátágáról, a fiatalság derüt szomjazó alaptermészetéről, hisz az iskolának nem lehet célja az, hogy komolykodó, koravén embertípust állítson a jövő küzdelmeinek megvívására.

A magyar léleknek sajátos vonása a kedélyesség. Talán ősi, ázsiai, faji örökség ez, mely már a szent püspököt, Gellértet, meg Walter mestert is meglepte, mikor éjnek éjtszakáján, az egyszerű szolgálólány ajakán fölcsendült a »Symphonia Hungarorum«. Az ismeretes legenda szerint azért jutalmazta meg Szent Gellért a dalos némbert, mert jókedvvel végezte a rábizott nehéz munkát. A külföldi kalandozásokból kárvallottan hazatérő »gyászmagyarok« — mint a krónikás írja — házról-házra járva, dalolva kértek alamizsnát. Árpád és honfoglaló népe szívesen hallgatja a dalnokot; Vörösmarty elképzelése szerint az ősz Huba, a gyermekek és unokák a bodroghközi tanyán gyönyörködnek a bajnok hősi tetteinek előadásában a kedves családi lakoma után. Trufatorok, combibatorok szerepelnek később a királyi vendégségeknél, sőt az udvari bolondok hivatása sem egyéb, mint kedvre derítés. A mohácsi vész óta »szomorú ugyan a magyar nóta«, de soha el nem némul; a kuruc daliák sírva vigadása is biznysága ennek az elpusztíthatatlan kedélyességnek. A magyar vitéz mindig lelkesedve, dallal ment a csatába. Sokan emlékeznek még a világháborúba induló katonavonatokra. Könnyezve állottak a pályaudvaron a jó édesanyák, testvérek, rokonok, de a mi hős fiaink dalolva utaztak a gránátok, srappellek tüzébe. Meggyőződésem, hogy a testi erőn kívül a kiváló lelki diszpozíció, a harci kedv tette oly legendás hírűvé a magyar katonát.

Akik több évtized óta neveléssel foglalkozunk, mindnyájan érezzük, milyen felöltő változást idézett elő a világfelfordulás a pedagógiában. »A háború utáni új világ — írja Makkai Sándor — rettenetes látszattal rémítette el a nevelőket: nincs többé gyermekség, ifjúság, mert nincs többé szent titokzatosság, szemérem, idealizmus, tekintély.«¹ Szerencsénk, hogy ez csak látszat, mert épen a tekintély omladékain tudatosan kezdik kiépíteni a modern nevelő intézményt, kultúrpolitikánk igyekszik ledönteni a választófalat a régi iskola zárt, külön világa és a társadalom között: Kornis Gyula szerint »az iskola maga a miniatűr társadalom.«²

¹ Makkai Sándor: »Magyar nevelés — magyar műveltség«, 47, 48. l.

² Kornis Gyula: »Kultúra és nemzet.«

A jövő neveléstudománya bizonyára csak akkor fejlődhetik egészséges irányban, ha minden eszközt felhasznál az értelmi, erkölcsi és testi nevelésen kívül a kedélynevelésre is. Nem akarom ezzel azt a tévedést hirdetni, mintha ez új probléma lenne, sőt tekintélyes neveket és műveket sorolhatnék föl a kérdés múltjának igazolására. Például Münsterberg »... az egyoldalú és üres oktatói módszerkedéssel szemben... határozott tiltakozást jelent be az élő személyiség laboratóriumi kezelése ellen.« Szerinte a személyiség pedagógiája a nevelés lelkibb, rejtettebb, főleg *kedélyibb* jellegét követeli.¹ Mások (Linde, Lehmann) a szeretet-pedagógiával egyesítik a kedélynevelést. Schneller István »történelmi nevelőhatalomnak nevezi az értelmi, *kedélyi* és akarati nevelést.«² Az 1939-ben kiadott Általános Utasításoknak Esztétikai nevelés c. fejezete szerint »a közös (kari) éneklés a *kedély* és szépérzék nevelése szempontjából a legértékesebb.«³

A híres német lélekbúvár és orvostanár, Künkel Frigyes »A közösség« (Das Wir) c. művében a közösségbomlás és elegyéniesedés főokát a nevelők önzésében találja és érdekes jellemtipusokat állapít meg. Lélektani alapon boncolgatja a totalitás-elméletet és így ír többek között: »Igazi közösséggé nőnek össze egy-egy osztály gyermekei az első iskolai évben, ha a melegszívű tanító vezetése alatt megtanulták, mint kell örömeiket, bánatukat egymással megosztani.«⁴ Ezzel szemben az önző alapmagatartásnak négy típusát különbözteti meg. Első az elkényeztetett, becézett gyermek, a majomszeretet áldozata, a *hamupipőke*. Szenved, mert nem tud saját lábára állni, állandóan segítségre szorúl és kimondják róla a szomorú véleményt: sohasem lesz életrelvő ember!. Ellen-téte a második típus, a *sztár*. Ez is dédelgetett csemete, de életképesége erősebb, mint a környezeté. Uralomvágy jelentkezik nála, ellenállhatatlannak, elragadónak tűnik föl a királyfi. Csak azért küzd, hogy hírnevét el ne veszítse, remeg a vereségtől. A harmadik fajta, a *néró*, túlszigorú környezetben nevelkedik. Kis zsarnok lesz belőle, kinek legfőbb törvénye: legyen meg az én akaratom. Az ilyen az iskolában mindig hangadó, másokat csak eszköznek vagy ellenségnek néz. Van bátorsága, de mérhetetlen becsvágya is. Végül a negyedik típus, a *fajankó*: szigorú környezetben nevelkedő, de gyenge vitális erővel rendelkező egyén. Ügyetlen, kudarctól féltő, visszahúzódó gyermek, aki erőfeszítésre képtelennek látszik.

Mindezeket az önző életformákat a közösség ellen való kitémadásnak minősíti Künkel és miránk, nevelőkre bízva a bajok

¹ Münsterberg H.: Prinzipien der Psychologie. Berlin, 1900.

² Schneller István: Pedagógiai dolgozatok. Bpest, 1900—1905.

³ Általános Utasítások a gimnázium és leánygimnázium tantervéhez, 90 l.

⁴ Künkel Fritz dr.: A közösség. Ford. Vető Lajos, dr. 28 l.

örvöslását: »...Valamelyik tanítónak vagy közösségvezetőnek csak akkor áll módjában az ilyen feladatok megoldása, ha maga is eléggé közösségi, megértő és teremtőerejű ember ahhoz, hogy a válságos folyamatokat helyesen megértse s a legyőzésükhöz vezető megfelelő utat megmutassa.«¹

Nevelő multunkra gondolva szinte lehetetlen, hogy föl ne sorakozzanak emlékezetünkben az említett típusok példányai. Keveset értünk ugyan a tudományos psycho-analysishez, a tudós orvos pathologiai megállapításaihoz, csupán ösztönünket követve igyekszünk a gyermeklélek *kedélyi* eltévelyedéseit javíthatni. Hány hamupipókének iparkodtunk hóna alá nyulni, hogy felrázzuk a tespedésből s önbizalomra hangoljuk! Mily sokszor kellett lefékeznünk a sztár-hajlandóságot, mikor — ellentétben mások rajongásával — a királyfit leszállítottuk a lóról, önhitt képzelgése magasáról! A néróval siettünk megértetni, hogy ő is csak egy a sok közül; lehűtöttük túltengő önbizalmát, mikor pl. az önképzőkörben megvontuk tőle a szót. Fajankóinkat ellenben bátorítottuk, igyekeztünk nyilvános szereplésre, pl. szavalásra szorítani, stb. Kísérleteink a legtöbb esetben nem is maradtak hatástalanok, mert — be kell vallanunk — sohasem szigorúsággal, hanem inkább *kedélyi* ráhatással próbáltuk a gyarlóságokat javítani. Itt a kategorikus imperativusok inkább ártanak, csak a szeretet pedagógiája remélhet eredményt.

A hivatásos nevelő, ha nem is kész lélekbúvár, mint az idézett német orvos, alapos megfigyeléssel mégis megérzi a gyermeklélek rezdüléseit; sőt a szeretet pedagógiája kulcsot is ad kezébe, melynek segítségével beférkőzhetik a zárkózott *kedélyű* gyermek benső világába is. Amint a bimbó kinyílik a napsugár érintésére, úgy hat a szeretet melege a fiatal lélekre.

A nevelő oktatás egész területén, az összes tanulmányokban kínálkozik alkalom *kedélyi* hatások fölidézésére. Vakmerő kísérlet lenne részemről pl. matematikus kartársaim kioktatása, hogyan vigyék be a *kedélyességet* nehéz munkájukba. Nem szándékom a tanügy egész területén megvalósítható és megvalósítandó »jókedvű pedagógiá«-ra kiterjeszkedni, inkább egyéni tapasztalataimat óhajtom előadni, melyek főleg az esztétikai nevelés keretében mozognak, ahol a *jóízlés és szépérezék a kedélynek a hangolója*.

Csodálatos *kedélyi* hullámzást, kitörő vidámságot és komoly ambíciót tapasztal az ember a *karének*-tanításnál. Hancúrozva jönnek a tanulók az énekórára: persze, mert itt nincs, mitől félniök, nincs felelés, sem szekunda-veszedelem. (Ilyenkor a fegyelmezéshez kétszerezett energia is alig elégséges, ezért sok türelmet kívánok hozzá fiatal pályatársaimnak!) Súlyos feladat a Liszt Ferenc »Ave veruma«, de már ismerik a kis dalosok a »hangok nagy tanárát«,

¹ *Künkel* i. m. 74. l.

sőt közösen fordították le a fönséges szöveget magyarra (persze vételkedtek latin tudásukkal és büszkén vágtak ki néhány értelmetlenséget, míg végre elkészült a hiteles fordítás.) Az első lépcsők a szolamtanulásnál bizony meredek voltak, de a kitartás nem hiányzott; hasonlóan gyarlón ment az első együttes próba. De hála Országh Tivadar közbejöttének! Szinte szuggesztív erővel húz ki a fiúkból minden lehetőt, alig pár órai gyakorlás után suttognak már a pianisszimók, majd meg harsognak a fortisszimók. Ez a kár sohasem csügged, valami hihetetlen belső tűz fűti őket. Mikor a nagy Liszt-émlékünnepen bemutatták tudásukat, a korán elhunyt, kedves Koudela Géza, Liszt leghivatottabb ismertetője áradozva, meleg szavakkal dicsérte meg a kis énekeseket. Ugyanezzel léptek föl a pesti Vigadó emelvényére is; tudásuk legjavát adták megint, sőt erre kétségtelen bizonyítékkal szolgáltak: az »a capella« éneklésnél szokásos, gyakori hangeséssel ellentétben félhangot emelkedve zárták be a gyönyörű műalkotás előadását. Hát ezt csak »emelkedett kedélyhangulat« eredményezhette!

Igaz nevelő értékeket termeltek ki az országos középiskolai *dalversenyek*. Hogy a tanulók tüneményes kedvvel és őszinte iparkodással művelték a dalt, világosan bizonyítja a versenyek állandóan emelkedő színvonala. A Vigadó óriás termében ragyogó gyermekszemek csillognak, kik a trianoni haza különböző helyeiről sereglettek a fővárosba; megértéssel hallgatták mind boldogult emlékü Bitter Illés főigazgatónak, a dalosversenyek lelkének és létrehozójának szavait: »Kigyullad még a magyar dicsőség napja, mert van még dalos ifjúságunk, magyar jövőnk!« Mivel az egyes csoportok mind-mind szépen szerepeltek, a vezetőség mindig hangoztatta, hogy itt nincs győző és legyőzött, itt győztes a *magyar dal*, a kedély legszebb virága. Az utóbbi években, hogy a vetélkedésnek még a színét is eltüntessék, helyes tapintattal »dalosünnep«-re változtatták e kedves összejövetelek címét. Az új tanterv az alsó három osztályban kötelezően előírja az elméleti és gyakorlati ének-tananyagot, sőt a karének megszervezését is az istentiszteletekre és iskolai ünnepekre. Mint említettük, az Utasítások is foglalkoznak az énektanítás fontosságával.

Legmótosabb gyermeke a modern nevelésnek a *zene*; erről a tantervben alig esik szó, de az Utasítások megengedik, hogy az Önképzőkör szakosztályai között a Zenekör is helyet foglaljon. Ezt csak azzal lehet némileg megokolni, hogy növendékeink idejét teljesen igénybe veszi a többi tárgy s hogy napirendjük túlszűfolt. A zenéléshez külön áldozatkészség kell: csakis délutáni szabadidejükből szakíthatnak erre pár órát. Pedig mennyi nemes belkesedés és becsületes akarás sugárik ki azokból a kis diákbandákból, melyek — ha nem is működnek állandóan — egy-egy alkalomra mégis összeverődnek. Van néhány középiskola, melynek növendékei önkéntesen, egész tanéven át gyakorolnak. Nagyobb

városokban a zeneiskolák és magán-mesterek tanítványából az intézet kebelében vonós quintettek alakulnak, sőt néhány helyen megpróbálkoztak a fúvó hangszerek bevezetésével is; minthogy ezeknek tanítása házi kezelésben teljesen ingyenes, (a kevésbé tehetőszülők nem áldozhatnak erre a célra), így a szegénysorsú tanulók is részesülhetnek a zene kedélynevelő áldásában. Ez utóbb említett próbálkozásnak főcélja, hogy kivonulások alkalmával az intézet élén induló-muzsikát szolgáltatson. A kettőnek elegyítése, a szimfonikus zenekar megszervezése azután a legmerészebb és leghálátlanabb feladat. (Ennek »tragikómikus« áldozata a jelen sorok írója.)¹ Egy azonban bizonyos: a kis diák-zenészből, akár brácsán játszott a zenekarban, akár trombitát vagy klarinétot fújt, (gyakran hamisan!) de igazi zenekedvelő lett! A dilettantizmust elítélheti a szigorú kritikus, de azt a kedélyi *plusz*-t, amit így a gyermek kapott, az életben sokszor érzi és emlegeti felnőtt korában is!

A huszadik század elejére esik az *iskoladráma* reneszánsza, mikor sok intézetben megkísérlették felújítani a középkori nevelés e híres tényezőjét.² Költői lelkületű tanáreberek írtak kedves iskolai színdarabokat és a diákok lelkes ambíciója sokszor olyan értékes és a maguk nemében tökéletes előadásokat nyújtott, hogy az érdeklődő közönség nem győzte ünnepelni és dicsérni az ügyes műkedvelőket. Sőt még a »zordképű pedagógusok« arcán is megjelent a derű: az egyik szigorú tanár szeme például megakadt és jóízűen kacagott egyik kis ványadtkepű tanítványán, aki olyan lelkesen játszotta meg jelentéktelen statiszta-szerepét, mintha ő lett volna a darab főmozgatója. Hát ez csakugyan kedélyi hatás mindkét részen.

Hogy ezek, valamint az énekesek, zenészek és az önképzőköri ünnepségek szavalói szereplésükkel csakugyan fejlesztették *kedélyüket* is, mi sem bizonyítja inkább, mint az állandó, kedves, meleg emlékezés ez ifjúkori élményekre. Nem tudom e kérdést elég tárgyilagosan kezelni, mert szüntelen fölrajanak lelkemben tanári működésem legkedvesebb emlékei.

Azt hiszem, Künkel doktor is a közösség-elmélet diadalát látná az imént felsorolt törekvésekben, hisz itt az egyén teljesen beleolvad az együttesbe és egyesült erővel küzd a közös célért, az esztétikai szép megtestesítéséért és meglelkesítéséért!

Századunk nagyon jelentős pedagógiai mozzanata a *cserkészet*. Az új fiútípus kialakításának gondolata idegenből származik ugyan, de a magyar cserkészmozgalom egészen nemzeti jellegű lett; alapgondolata a nemzeti újjászületés: különb ember és különb magyar, — emberebb ember és magyarabb magyar. A cserkész törvények

¹ »A huszonöt éves fúvózenekar«, Sz. fehérvár, 1940.

² »Iskolai színjátékok«. Ciszt. r. főgimn. Értesítője, Szfvár, 1912.

között a nyolcadik a *jókedély törvénye*. A cserkész vidám és meggondolt. Istenbe vetett bizalomból és tiszta lelkiismeretből fakad állandóan egyszerű és derült kedély. Ez ad erőt a nyugtalanság, szeszélyesség és a hangulatok zsarnoksága ellen. Kedélyed épségét kincs módjára őrizd... A kereszténység pozitív oldalát, az Isten fiainak megzavarhatatlan lelki derűjét, a lelki tisztaság diadalmas öntudatát kívánja hangsúlyozni ez a cserkésztörvény. És mikor ezt tesszük, meg kell értetnünk a fiúkkal, hogy a *jó kedély ma társadalmi jótétemény*, hogy az elsavanyodott emberek ezreivel kiszámíthatatlan jót tesz az, aki a megnyugvás, a bizalom és a szeretet melegét sugározza szét... Fel kell hívnunk a fiúk becsvágyát arra is, hogy felvegyék a harcot a derült lélek legalattomosabb ellenségével, a pillanatnyi szeszélyek és hangulatok zsarnokságával szemben, és a kedélyhullámzások változatosságában is iparkodjanak uralomra segíteni mélyebb, állandó énjük uralmát.« Alább olvasható az egyik parancsnok nyilatkozata: »A jókedv a lélek napsugara. Jókedvű munkát láttam ma a konyhán, azért sikerült az ebéd!«¹

Világos e pár sorból, mennyire magáévá tette ez a modern mozgalom a kedélynevelés eszméjét.

A *Mária Kongregációban* a prézesnek sok alkalma nyílik, hogy a kedélyi hatásokat is fölhasználja a fiatal nemzedék lélek-formálásánál. Maga Krisztus Urunk szentelte meg jelenlétével a társas vigasságot s a kánai mennyegző csodálatos óra bizonyosan megörvendeztette, jókedvre hangolta a lakodalmas népet. Az Isten-anyának gyönyörű »Magnificat«-ja a szent öröm ujjongó, főséges himnusa: »Örvendez lelkem az én üdvözítő Istenemben!« Küzdelemre, önmegtágadásra, a gyarlóságok legyőzésére tanít a kongregáció-programm és könnyebbé válik ennek megvalósítása, ha minél gyakrabban hangzik el a Szentírás örökérvényű figyelmeztetése: »Hilarem datorem diligit Deus, a jókedvű adakozót szereti az Isten.«

A kedélynevelés akadályairól kell még egyetmást elmondanom. Itt kényes területen mozgunk, de az őszinteség ezen is átsegít. Szeretném először magamat leleplezni, mert hiszen — visszanevéve saját hosszú tanári pályámra — rengeteg gyarlóságot és baklövést, tökéletlenséget és hibát fődözök föl multamban. Lehet-e például érzékenyebb büntetés, keményebb ítélet a tanárra nézve, mint mikor csukott ajtónál tanítványai szájából ugyanazok az ádáz »díszítő jelzők« röpködnek, melyeket ő maga szokott alkalmazni?! Sőt még a hangsúlyt, a melódiát is híven utánozza a tanulékony, huncut diák. (Kedély-durvítás!) Mennyit okulhatna fiatal kartársam, ha ezt az »önleleplezést« tovább folytathatnám!

¹ *Sík Sándor*: Magyar cserkészvezetők könyve, 56, 125. l.

Csak néhány alapvető tényt legyen szabad megállapítanom az ideális nevelő egyén elképzeléséhez.

Sz. István, citeauxi apát, mielőtt belépett az oratóriumba, minden gondját letette a küszöbön, hogy egészen elmerülhessen az imádságban. Hasonlóan cselekszik az iskolába lépő, igazi pedagógus is: künn hagyja az élet keserveit, a sanyarú kenyérgondot, szomorúságot, hogy fenntartás nélkül tekinthessen a gyermeksereg ragyogó ábrázatára. Az örök tavasz birodalma a tanterem; kiáltó ellentéte ennek a »fagyosszent« arculat. Szinte hallom X. kartárs ellenvetését: hát akkor is mosolyogjon az ember, mikor a nebuló csínyt követ el, mikor a Künkel-elmélet »közössége« ellen támad ki az ifjú bűnös? Nem, ilyenkor méltatlankodást éreznie és nehezítést is kell éreztetnie a nevelőnek, sőt büntetnie kell a kis törvénszegőt, csak haragudnia, pláne haragot tartania nem szabad soha! Borúra derű, még tavasszal is, az iskolában is: a megértett igazság mérlege ismét egyensúlyban van, a lelkek felvidülhatnak újra!

Ugyebár belátja minden olvasóm, mennyire idejét múlta már az a savanyú doktrinér-típus, mely a multban bizony sajnálatosan gyakori volt a tanárvilágban? Lázadozik a lélek a szeszélyesség ellen, mely a sikeres nevelés kártékony kerékkötője.

A figyelmes vizsgáló föltétlenül tudomást vesz a gyermeklélek csodálatos érzékenységéről. Olyan ez, mint aeol-hárfa, mely megrezdül a szellő-fuvallatra, de a durva szélre hangzavarral felel. Vagy olyan, mint a fényképező lemez, mely minden fény-behatásra csalhatatlanul érzékeny. Köznapi dolog, hogyan tárgyalják meg egymásközt a diákok: »No, ma X. tanár ballábával kelt föl, de Y. tegnap jól volt hangolva!« A másik mondja: »Jaj, de beszedtem volna latinból, ha a főigazgatói látogatás után hívott volna ki az öreg«, stb. De ha nem is nyilvánítja, a tanuló bensejében mégis ítéletet formál tanárának hangulati állapotáról. Valóságos művészet lenne ezt annyira kiegyensúlyozni, hogy rezdüléseit az érzékeny diáklélek föl ne vehesse titkos fotográf-lemezére.

Az úgynevezett *gravitás-t*, komolykodást tudós lélekbúvárok egyszerűen ámításnak bélyegzik: jól megfontolt fogás abból a célból, hogy a világ okosabbnak és műveltebbnek tartsa, mint amilyen valóban. Pedig könnyen beláthatnák az erre hajlamos egyének, mennyire nem kíván a diák-psziché tudós tanárokat és hogyan szomjazik megértő nevelőkre! Az igazi pedagógus csak a saját »én«-jét adhatja növendékeinek, tehát sohase viseljen álarcot, ne mímelje a komoly férfiút, ne öltösn »pléh-pofát«, (bocsánat e nyers kifejezésért!) fanyarságával ne fagyassza meg a mosolyt a gyermekarcokon! Különben sem lehet már áztatni a modern gyermeket mesterséges tekintély erőszakával; sokkal raffináltabb a huszadik század fiatalsága, hogysem ámítani engedné magát

ú. n. ósdi pedagógus-szemfényvesztésekkel. Érezze tanárát átyai barátjának, csak ne »jó komájá«-nak; utóbbi a másik szerencsétlen véglet lenne: a pajtáskodó fiatal tanár föltétlenül megégeti magát, ha nem tartja meg azt a kötelező távolságot, mely az »atyai jóbarát« és növendéke közt levő viszonyt szabályozza.

Hogy a multtal szemben föltételezhető igazságtalan ítéleteknek még a látszatát is eltüntessem, még néhány tapasztalatomról kell beszámolnom. Ismertem olyan tanárt, aki szigorúságában felülmúlta minden kartársát. Már külső megjelenése sem volt nagyon megnyerő, ideges, hirtelen föllobbanó természete meg épen nem minősítette a tanári pályára. Nagy tudását, kiváló szakképzettségét azonban mindenki elismerte és (csodálatos!) vasszigorát, néha kíméletlen kifakadását is minden tanítványa megbocsátotta; mert ez a komor, nagyritkán mosolygó arc — nagyon meleg szívet takart! A tanári gyűlésekre — mint bizalmasan, tréfásan bevaltotta — »bicskával« ment, hogy tanítványai részére minél kedvezőbb eredményt »verekedjen ki«. (Hogyan nevezzem ezt, mikor kedélynevelésről írok? Talán: kedélyes szigornak?!). S ennek a tanárnak a nevét minden tanítványa a legnagyobb szeretettel emlegeti és áldja haló porában is.

Egy másik, szintén alapos szaktudású egyén, aki a felsőbbség ítélete szerint kiváló metodikai és didaktikai készséggel rendelkezett s egyébként igen kellemes megjelenésű férfi volt, sehogyszem tudott növendékei szívéhez közeledni. Volt a modorában valami gúnyos, szarkasztikus vonás, mellyel szinte taszította magától a gyermeksereget. Mindíg lázadozott az ifjúság viselkedése ellen, a gyarlóságokat hajlandó volt a gonoszság számlájára írni és keserűen ostorozni; ezért féltek tőle a diákok és nem tudtak róla rokonszenvesen nyilatkozni. Pedig — szerintem — az igazi pedagógus hivatottságának fokmérője első sorban nem a tanügyi hatóságnak ítélete, hanem az az érzület, melyet neveltjei táplálnak iránta, akik mint felnőtt emberek is meleg ragaszkodással, őszinte bizalommal fordulnak egykori tanárukhöz.

Waldapfel János értékes pedagógiai észrevételeit olvasva egy pontban nem értek egyet vele: »Aki minden erőlködése mellett nem képes arra, hogy jókedvű legyen, az hagyja abba tanítói hivatását, illetőleg foglalkozását (»tanítói hivatás«-ról nála alig lehet szó), az menjen vizsgálóbírónak, menjen fogházfelügyelőnek — eddig helyes! — és ha már mindenáron ki kell használnia tanügyi diplomáját, menjen igazgatónak, tanfelügyelőnek, vagy főigazgatónak, de ne tanítónak vagy tanárnak, azaz oktató nevelőnek«. ¹ Bocsássanak meg olvasóim, ha az igazgatók, stb. nevében is óvást emelek e tanács ellen. Szerintem a tanügyi felsőbbség épúgy nem játszhatja a Juppiter tonans szerepét, épúgy nem szedheti

¹ Waldapfel Válogatott dolgozatai: Közműveltség és nevelés, 130 l.

ránca a homlokát, midőn hivatását, a tanítók, főleg a kezdők nevelését végzi, akárcsak az egyszerű közember-pedagógus az iskolában. A nevelő, főleg a fiatal nevelő szomjazza munkájának szeretetből fakadó, jó tanácsok alakjában jelentkező méltatását, bírálatát, mint a gyermek, de szárnyaszegett madárként hull alá becsületes törekvéseinek magasságából, ha az igazgató vagy főigazgató szörszálhasogató, kicsinyeskedő, esetleg gúnyos megjegyzéseit kell elkönyvelnie. Hisz ezekkel szemben ő is épolyan védtelen, akárcsak a tanuló tanárával szemben, sőt — esetleg önértében sértve elveszti a hivatása gyakorlásához szükséges jókedvet. Különben is az egy- vagy félórás látogatás nyomán szinte vakmerőség végleges ítéletet formálni bármilyen tanár munkájáról. Tekintélyes tanügyi férfiútól hallottam, — ki maga is volt szakfelügyelő, — hogy ugyanazon tanár ugyanabból a tárgyból első látogatása alkalmával feltűnően gyarló órát mutatott be valószínűleg indiszpozíció folytán, míg a következő évben fényesen sikerült előadást tartott és elismerésre méltó eredményt tanusított. Erdemes olvomány minden pedagógus számára Kardeván Károly, dr.-nak »Az ellenőrző tanár munkája« c. írása, melyben helyes meglátással és alapos ítélettel jelöli meg azt az utat, melyen a hivatott ellenőrzők működése bizonyosan megtermi a neveléstani értékeket.¹

Az Általános Utasításoknak »Hazafias nevelés« c. pontjában olvassuk: »A magyar nép... kedélye a lelkesedés és a kétségbeesés között könnyen hullámzik.«²

A továbbiakban igen bölcs tanácsokat találunk arra vonatkozólag, hogyan kell ezt a kedélyhullámozást tapintatos nevelői módszerrel egyensúlyozni.

Meggyőződésem, hogy a kedélynevelés sikerével szorosan összefügg a világnézet kérdése is. Prohászka Ottokár, a nagy egyházfő és tudós, kit életében és írásaiban egyaránt derült kedélyű embernek ismerünk, eljutott a »diadalmas« fokra; mi, a hétköznapi munkásai és neveltjeink, a jövő harcosai az ő szellemének napfényében igyekezzünk magunkban is kialakítani és állandósítani a józan, derűs krisztusi világnézetet!

A nemzetnevelés újabb keletű programja sok hivatott egyént foglalkoztat manapság és máris nagy értékeket adott a jövő pedagógiájára. Elolvastam Erdős Zoltán konkrét tervezetét és kívánságához híven ezúton küldöm el hozzá ezt a kis »gondolat-téglát«, ha netán hasznát vehetné.³

Befejezésül még a Himnus költőjét idézem, ki bizonyára jól ismerte a magyar lelket, a turáni természetet, mikor először a jó-

¹ Országos Tanáregyesületi Közlöny, 1941.

² Ált. Ut. 42. l.

³ Erdős Zoltán: Nemzet-nevelési tervezet, 1940. Kecskemét.

kedv és csak azután a bőség áldását kérte Istentől e nép számára. Ez az a jókedv, melyről annyit beszéltem; ennek kell áthatnia a mi nevelő munkánkat is. Épen ezért olyan sötét, szomorú emlékü esztendő az 1919-ik, mikor a proletárdiktatúra el akarta némítani ajkunkról nemzeti imádságunkat. (Mi ugyan akkor is énekeltük Fehérvár lánglelkű püspökével együtt!)

Magyar nemzetnevelők, értsünk egyet Kölcseyvel, hisz ha nem is dicsekedhetünk mindannyian, mint ő, hogy »Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fámnak«, de igaz nemzeti érzésünk egész hevével, a szent meggyőződés áhitatával, vigyázz-állásban énekeljük minden ünnepünkön a főhászt, melyre ő tanított bennünket. Értessük mind az apró honfiakkal a Himnust, így közvetítjük biztósan a kért istenáldást hazánk ifjúságával; törekedjünk kiegyensúlyozott, vidám kedélyű küzdöket állítani a jövő porondjára, kik nemcsak esdve énekelni, de törhetetlen reménnyel várni is tudják az eljövendő »víg esztendőt!«

Námesy Medárd.

FRANCIA NEVELÉSÜGYI REFORMTÖREKVÉSEK.

A szomorú összeomlás szeplőtelen óráiban a vérnélküli forradalom mindent a maga helyére akart helyezni, mert hisz a forradalom semmi más, mint a dolgok eddigi rendjének új elrendezése, más köntösbe bújtatása, más tónusú színezése. Ennek a forradalomnak emberei nem vért, hanem életet ontanak maguk körül. Legszentebb kötelességüknek tartják azokhoz fordulni, akiket nem győztek le — a fiatalokhoz.

Régi igazság: a szerencsétlenség az erény felé hajtja az embert. Az új Franciaországban az erény, hála Isten, ismét közszükségleti cikk lett, ahogy szellemesen mondja *James de Coquet: la vertu reconneue d' utilité publique (Figaro 1940. XII. 10.)* Ujra megjelenhet a Citében, de nem a régi forradalom pusztító erejében, midőn a felhevült hársziák fanatizmusukban zsebkendővel törölték le a vérpadot. Egyre élesebb lesz a hang, amely az ifjúság erkölcsi nevelését sürgeti. A reformok közvetlenül már nem érintik a főiskolai ifjúságot, de ezeknek erkölcsi irányítását mégis legégetőbb kérdésnek tartják. *Castaigne*-nek a híres orvostanárnak a *Revue des Deux Mondes* 1941. március 15-i számában megjelent *La formation morale des étudiants* című cikke bátor analízissel mutat rá azokra a hibákra, amelyek a főiskolai ifjúság előmenetelét és magatartását megbénították. Következtetése: önzetlen mosolyú, tiszta gondolatú, ép lélekben ép testű fiatalságot kell állítani Isten és a haza szolgálatába.

¹ *Prohászka: Soliloquia, I. 318. I.*